

Jászi Oszkár: Népfőiskola.

Ilyen cím alatt egy igen érdekes és okos cikket irt Dr. Czettler Jenő a *Magyar Gazdák Szemléje* 1913. május havi számában. Megtudjuk belőle, hogy az O. M. G. E.-ét egy konkrét indítvány alapján foglalkoztatja a Magyarországon létesítendő népegyetemek terve. Nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy a skandináv népek nagyszerű alkotása, a Grundtwig-féle paraszti főiskola intézménye nálunk is meghonosíttassék. Aki tudja, hogy mit jelentett és mit jelent ez az iskola-típus a skandináv országok, de különösen Dánia életében; hogy az ő tanításai nyomán kultúrember lett az izolált parasztból, a nemzeti művelődés legmagasabb javainak részese; hogy ez az új paraszt képes volt a régi falu minden elmaradottságát megszüntetni és helyébe a legmodernebb mezőgazdasági üzemnek nagyszerű szövetkezeti hálózatát életbe léptetni; hogy ez az új mezőgazdaság népjólét és népkultúra dolgában az emberi együttműködésnek néhány legremény teljesebb intézményét fejlesztette ki; hogy az északi népek moralitása és politikai éleslátása nem egyszer túlszárnyalja a régi nagy kapitalista kultúrák országait: az azonnal átlátja, hogy nincs ma fontosabb, sürgősebb, életbevágóbb politikai feladat annál, mely a magyar gazdasági élet gerincét képező kis-parasztosztályt végre-valahára fölszerelné a létért való kü^lde^lmében szükséges kulturális fegyverzetel. Ha valóban el tudnánk érni azt, hogy Magyarországon, miként Dániában, évről-évre a húsz év körüli paraszt fiuknak és lányoknak egy nagyon széleskörű rétegét nevelhennék ki általános műveltségben, hasznos gazdasági, jogi és politikai ismeretekben: a kultúrhaladásnak egy oly táborkarát nevelhennék fel, mely nemcsak modern alapokra helyezné az elmaradt paraszt-gazdálkodást, hanem az ország általános szellemi és erkölcsi standardját is rendkívüli mértékben emelné.

Itt az ideje, hogy a magyar polgárság végre belássa, hogy a *parasztkérdés* az ő legnagyobb problémája s ennek okos megoldásától függ az egész ország fejlődése s ezzel együtt a szellemi munkával foglalkozó középosztály sorsa is. A dán mintára fölnevelt parasztfiúk és lányok nálunk is egy új nemzedéket nevelnének, melynek emelkedett fogyasztóképesége, növekedő kultúrszomjúsága, fejlődő erkölcsi függetlensége amily mértékben küszöbölne ki a népből élősködő uzsorásokat, zugfiskálisokat és politikai üzletembereket: ugyanebben a mértékben emelné a keresletet becsületes és jól képzett tanítók, tanárok, orvosok, mérnökök stb. után. A magyar polgárság politikai iskoláztatlanságának egyik legjellemzőbb tünete az, hogy az ország paraszt népével mit sem törődve, azt teljesen kiszolgáltatta a közjogi demagógiának és a nagybirtokos-klerikális szervezkedésnek, mely a falusi nép ügyét csak ott és annyiban karolta fel, ahol és amennyiben ez az alacsony munkabéretet, a hagyományos tekintélyeket, az agrár védvám-politikát, a vármegye

és a plébános uralmát, egyszóval a latifundium anyagi monopóliumait és erkölcsi, meg politikai uralmát nem érintette. Pedig — mint Dániel Arnold az eredeti és úttörő tanulmányok egész sorával bebizonyította — a kis-paraszt- és a nagybirtokososztály érdeke az egész vonalon ellentétes, miért is a latifundiumnak parasztvédő akciója nem lehet őszinte, az nem az orvosság, hanem a narkotium jellegével bír. És tényleg azt látjuk, hogy a nagybirtokos politikai és társadalmi uralom legfeljebb itt-ott palliative segített a parasztság bajain, de minden egyes látszólagos jótéteménye fejében csak fokozta a kis-parasztságnak és a mezőgazdasági proletariátusnak anyagi, szellemi és erkölcsi függőségét az egyházi, a vármegyei és a latifundiális érdekeltséggel szemben.

Ezért kell már idejekorán a magyar progresszív intelligencia figyelmét az O. M. G. E. legújabb parasztakciójára irányítani, mert ismét arról van szó, hogy egy új tömegszükségletet akarnak a maguk javára kanalizálni. S félő, hogy ha ez sikerül, az északi demokráciák nagyszerű alkotása, a népfőiskola is arra a sorsra fog jutni, mint a magyar szövetkezeti ügy és a szabad tanítás: a népies energiáknak autonóm, életől duzzadó szervezete helyett grófi és papi cselédintézeté, a szolgaságnak egy újabb bilincsevő fog fajúlni.

S ne gondolja senki, hogy rémképeket látok. A Czettler Jenő cikke is, modern és helyes megpendítései dacára, erről a veszélyről tanúskodik. Mindenekelőtt mutatja, hogy az O. M. G. E. újra éles szemmel észre vette azt, amiről a magyar lateinerségnek fogalma sincs, hogy a falu népében egy új kultúrszükséglet, egy új szabadságtörekvés támadt, melyet ép úgy lehet a parasztok fölemelésére, mint újabb lekötésére felhasználni. Apróbb tévedésekkel, de lényegileg helyesen állapítja meg az idézett agrár-politikai író:

„A magyar kisbirtokos anyagi erői az utóbbi tíz év folyamán, de különösen az új vámpolitika óta erősen megduzzadtak. Különösen a negyedtelektől egy telek földig terjedő földbirtokkal ellátott kiscsajdák anyagi ereje gyarapodott meg szemmeláthatólag. Sok minden egyébtől eltekintve, ennek a fejlődésnek kulturális téren is megfelelő folytatása lett, ami egyrészt népies folyóiratok, könyvek, krajcáros újságok vásárlásában, részben pedig abban nyilvánul, hogy a tehetősebb kiscsajdák ma már fiaikat nagyobb tömegben küldik középiskolákba. Szóval a magasabb képzettség itt is nyomon járt a nagyobb vagyoni gyarapodással. Ez a fejlődés iskolai szervezetünk hiányossága miatt nem sok jóval kecsgetti a magyar földművelő népet. Az elemi iskola ugyanis ezeknek a vagyonosabb és fölfelé törekvő rétegeknek ma már nyilvánvalóan nem elég. Hiszen az iskolázási idő mindössze 12 éves korig terjed, ebben a korban pedig a legtöbb, az életben igazán szükséges ismeret holt anyag a fejletlen gyermeki elemére nézve. A gazdasági ismételőiskola nevében hordja

programját, a közönséges ismétlőiskola pedig szintén nem elég az általános műveltség szempontjából, mert az legtöbb községben csak papíron van, amit bizonyít az a körülmény is, hogy maga a tanügyi kormány sürgeti azoknak gazdasági irányú reformját. Tessék most elképzelni egy vagyonilag jó helyzetben lévő s így fokozottabb kulturális szükségletekkel rendelkező társadalmi osztályt, amelynek iskolai képzése a 12-ik életévvel lezáródik s azután teljesen a rendszertelen, nagy erőfeszítést követelő és a kellő kritika hiánya miatt veszedelmes önképzésre van utalva. A másik út, hogy a kisgazda gyermekét középiskolába adja, még szerencsétlenebb, mert ha itt végezni nem tud, töredékes műveltségénél fogva társadalmi osztályának elégedetlenkedő és mindinkább hasznavehetetlen tagja lesz, ha pedig végez, mint lateiner, teljesen elvesz a kisgazdaosztályra nézve és szaporítja annak az állandó vérvesztésnek folyamatát, amit a magyar parasztosztály a jobbágyság fölszabadítása óta állandóan szenved, hogy tudniillik épen legtehetségesebb, legkiválóbb fiait adja által a középosztálynak, ahol belőlük többnyire csak tucatember válik, míg az árván maradt föld a tehetség nélküli tulajdonos elmaradt gazdálkodását nyögi. A kisgazdák társadalmi osztálya műveltségre nézve kezd háttérbe szorulni az ipari munkásság mögött, amelynek a kitűnő elemi iskolák, iparosiskolák mellett a, szakszervezetek rendszeres és állandó szabadoktatást biztosítanak részint esti előadásokon, részint nyomtatványok útján.

A népfőiskolára tehát nem azért van szükség, hogy ezzel a külföld előtt parádézzunk, hanem azért, hogy egy feltörekvő osztály természetes előbbre jutásának kulturális alapfeltételeit biztosítsuk s így megakadályozzuk azt, hogy ez az osztály, amely külföldön ma a középosztálynak leghatalmasabb és vagyonilag is legerősebb rétege, kulturális tekintetben alatta maradjon az ipari munkásságnak, anyagi tekintetben pedig ne tudja beváltani azokat a reményeket, melyek a magyar föld intenzív művelésének eredményeihez fűződnek.”

Az O. M. G. E.-re nézve mindjárt jellemző szakreferensének látószöge, melyből a problémát nézi. Mindjárt kezdetben arra törekszik, hogy a magyar nép nagy kulúrszomjúságát megossza s nyíltan a vagyonos parasztság számára akarja az új oktatásügyet. Hasonló osztály-elfogultság mutatkozik a megoldás módzataiban is, melyeket ajánl, pedig egyelőre csak a legnagyobb általánosságban marad. Így konstatálja, hogy a dán típusból „Németország Schlewig-Holsteinben szintén csinált néhány ilyen iskolát, de természetesen ennek olyan hatása nem lehetett, mint a skandináv népfőiskoláké, mert az idegen nép géniuszának termékét szolgálilag lemásolván, annak életető lelkét nem tudták átültetni.” Nem bizony. De nem az „idegen nép géniuszának szolgáló lemásolása miatt”, hanem azért, mivel a porosz rendőrállam és a brutális nemzetiségi elnyomás levegője alkalmatlan valódi, szabad, népies oktatásra. A nagyszerű dán mintát Magyarországon is én nem az idegen géniustól félttem, mint Czettler Jenő, hanem a honitól: a közigazgatási elnyomás, a nyegle sovinizmus és a szabadtanításos színekurák rendszerétől.

Még világosabb a nagybirtokos tendencia ott, ahol a megvalósítás anyagi eszközeiről van szó, eképen:

„Én ezt az iskolatípust, amely a hallgatók önkéntességét veszi számításba, nem szeretném sem állami, sem községi intézménynek tenni. A gazdasági érdekvépviselet és szövetkezetek, szóval a szervezett gazdátársadalom feladata volna ezt az intézményt meg-

teremteni, ép úgy, mint ahogy a szociáldemokraták megszervezték a társadalomtudományok iskoláját és egyéb pártiskoláikat. Természetesen tekintettel kell lenni arra is, hogy az állam különböző szabad liceumokra és más, a városi lakosságot és ipari munkásokat képező szabadoktatási intézményekre százezreket áldoz s így teljesen jogos és méltányos az a követelés, hogy ugyanolyan támogatásban részesítse a falusi szabadoktatásnak ezeket az intézményes szerveit is. Jól tudom azt, hogy ezzel szemben a legeslegújabb fejleményekre fognak tanügyi férfaink hivatkozni, arra tudniillik, hogy a falusi szabadtanítás céljára újabban a kultusz-kormány körülbelül 50-60.000 koronát áldoz évenként. Nem akarom kisebbiteni sem a szabadtanítás intézményeinek, sem e támogatásnak jelentőségét. Azonban meg kell gondolnunk, hogy ebből a többnyire egyes felolvasásokból vagy előadásokból álló szabadtanításból a legkisebb gazdának és mezőgazdasági munkásnak van ugyan némi haszna, de a magyar középosztály újabb fejlődésénél számbaveendő igen fontos elemnek, tudniillik a jómódú kisgazdaosztálynak kulturális előbbrejutását ezekkel a szellemi szükségmunkákkal még hiányosan sem lehet ellátni.”

A számítás világos. Az iskola szabadságának, az államtól és községtől való mentességének látszata alatt, szerző a *gazdasági érdekvépviseletek és szövetkezetek*, vagyis a nagybirtokos szervezet kizárólagos rendelkezése alá helyezné az új iskolákat, természetesen – az állami budget terhére. Vagyis a szabad és demokratikus dán típus, itt a magyar géniusz útmutatása szerint a vagyonosabb parasztosztálynak állami pénzen ientartott s a nagybirtokosság kizárólagos rendelkezése alatt álló arisztokratikus szervezetévé alakulna át. Mi ha bekövetkeznék, a *Népfőiskolák* nem a paraszti Magyarország előfutárjai, de a feudális Magyarország újabb háttvédei volnának.

Itt van a legfőbb ideje, hogy a magyar progresszív szociálpolitika szabaduljon szűkös városi szellemétől s minden igazán nagystílusú ipari és kereskedelmi fejlődés leghatékonyabb emeltyűjét: elmaradt, magárahagyott, a nagybirtok pórázán tartott népünk leg-égetőbb problémáinak megoldását is észrevegye!